

Anna Morozova¹

“Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine

Volodymyr Khmil²

“Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine

Craft Production in Ukraine: Essence and Ways of Promotion

Abstract. *Craft entrepreneurs play an essential role in creating unique and difficult-to-replicate products that enrich, complement, and reflect our culture. The purpose of the article is to reveal the essence of craft production, clarify the definition of the term "craft product", as well as outline the ways of its promotion. The essence of craft production was revealed, and the state of its development in Ukraine was assessed. Attention is focused on the features of craft production, and the main differences between craft products and mass-produced products were characterized. It was determined that the products of craft production are exclusive products of high quality of local production, made by hand by a separately taken crafter and in a certain quantity. The research shows that it is not enough to create a unique product; for its successful sale, it is necessary to convey information about it to consumers. The article provides suggestions on ways to promote craft products and support their producers. The list of top platforms where you can find the best craft products from Ukrainian manufacturers was presented. The current state of support for craft production in Ukraine at the state level, individual business initiatives and territorial communities has been analyzed. It was proposed to create various open online platforms for crafters, which should essentially become a place for direct communication between the producer and the consumer, as well as a meeting place for the producers of craft products themselves, which will have a positive impact on the development of craft production. Craft production is relevant for small-scale farming in the countryside, so it is necessary to stimulate its development and promotion at the legislative level.*

Keywords: *craft production, craft product, manual labour, exclusive products, ways of promotion, support of craft manufacturers, online platform for manufacturers.*

Suggested Citation

Morozova, A., Khmil, V. (2023). Craft Production in Ukraine: Essence and Ways of Promotion. *Oblik i finansi*, 3(101), 107-113. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-3\(101\)-107-113](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-3(101)-107-113)

Анна Морозова

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

Володимир Хміль

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

Крафтове виробництво в Україні: суть та шляхи просування

Анотація. *Підприємці, які займаються крафтовим виробництвом, відіграють важливу роль, оскільки створюють унікальні та складні для повторення продукти, які збагачують нашу культуру, доповнюючи чи відображаючи її. Мета статті – розкрити суть крафтового виробництва, уточнити визначення терміну «крафтовий продукт», а також окреслити шляхи його просування. Розкрито суть крафтового виробництва та оцінено стан його розвитку в Україні. Акцентовано увагу на особливостях крафтового виробництва та охарактеризовано основні відмінності крафтових продуктів від продукції масового виробництва. Визначено, що продукція крафтового виробництва – це ексклюзивна продукція високої якості локального виробництва, виготовлена власноруч окремо взятим крафтярем та у певній кількості. Дослідження свідчить, що недостатньо лише створити унікальний продукт, для успішної його реалізації інформацію про нього необхідно донести до споживачів. В статті надано пропозиції щодо шляхів просування крафтової продукції та*

¹ **Anna Morozova**, “Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine.

ORCID 0009-0009-7475-5100

E-mail: z0981201159@gmail.com (*Corresponding author*)

² **Volodymyr Khmil**, “Institute of Agrarian Economics” National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine.

ORCID 0009-0003-9004-8912

підтримки її виробників. Наведено перелік топових платформ, на яких можна знайти крафтову продукцію від українських виробників. Проаналізовано стан існуючої на сьогодні підтримки крафтового виробництва в Україні на рівні держави, окремих бізнесових ініціатив та територіальних громад. Запропоновано створення різних відкритих онлайн-платформ для крафтярів, які мають стати по суті місцем прямого спілкування виробника та споживача, а також місцем зустрічі самих виробників крафтової продукції, що позитивно впливатиме на розвиток крафтового виробництва. Крафтове виробництво актуальне для малих форм господарювання на селі, тому необхідно на законодавчому рівні стимулювати його розвиток та просування.

Ключові слова: крафтове виробництво, крафтовий продукт, ручна праця, ексклюзивна продукція, шляхи просування, підтримка крафтових виробників, онлайн-платформа для крафтовиків.

*“Світ відходить від гігантоманії й глобальності, всі йдуть до крафту”
Юлія Савостіна, засновниця проєкту Made in Ukraine*

Постановка проблеми. Дедалі частіше у повсякденному житті звучить термін «крафт», проте, його значення розуміють не всі. Сьогодні в Україні існує безліч виробників крафтової продукції, однак, в законодавчому полі визначення термінів «крафтовий продукт», «крафтове виробництво» відсутні. Немає однозначного визначення цих понять й серед науковців. У зв'язку з цим, актуальним напрямком наукових досліджень є розкриття суті та особливостей крафтового виробництва. Крім того, з огляду на зростання ринку крафтової продукції в Україні, доцільно окреслити шляхи просування та підтримки крафтових виробників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти розвитку ринку крафтової продукції в Україні висвітлені в публікаціях А.С.Кульчицької та Т.О.Царьової [1], Л.Л.Калініченко [2]; аналізу стану крафтового виробництва в Україні присвячені роботи Т.В.Семко, О.А.Іваніщевої [3], О.М.Іващенко, Г.Є.Поліщук [4], М.З.Паски, О.І.Графської, О.М.Кулик [5]; виробництво крафтової продукції як соціальний компонент розвитку гастрономічного туризму розглядає О.В.Кубрак [6]; сучасний стан та стратегічні аспекти розвитку брендингу на основі крафтових технологій аграрних підприємств визначав О.О.Красноручський [7]; особливості крафтового виробництва аграрної продукції та питання маркетингового аналізу досліджувала В.О.Колодяжна [8; 9]; використання інструментів інтернет-маркетингу в діяльності сімейних ферм вивчала І.М.Беженар [10]; аналіз сутності крафтового виробництва Закарпаття проводять у своєму дослідженні О.М.Головка та М.В.Чорій [11].

Разом з тим проблематика крафтового виробництва розкрита дослідниками недостатньо, що обумовлює актуальність подальших наукових пошуків.

Мета статті – розкрити суть крафтового виробництва, уточнити визначення терміну «крафтовий продукт», а також окреслити шляхи його просування.

Методологія дослідження. Основу методології дослідження становлять діалектичний метод наукового пізнання та системний підхід до вивчення процесу крафтового виробництва.

Виклад основних результатів дослідження. Термін «крафт» походить з англійського «craft», що означає ремесло, майстерність. Дослідимо значення цих понять. Словник української мови визначає ремесло, як дрібне виробництво готових виробів, що базується на ручній техніці при відсутності виробничого поділу праці [12]. Майстерність – це умілість, вправність; висока якість виконаної роботи, твору тощо; досконалість [13]. Отже, «крафт» чи «крафтове виробництво» – це дрібне виробництво будь-якого високоякісного продукту, з використанням ручної праці. Відповідно, крафтовий продукт – це продукція, яка виготовлена в рамках крафтового виробництва.

Першим крафтовим продуктом вважається пиво, а тому не дивно, що у переважній більшості людей крафтовий продукт асоціюється з пивом. Крафтове пиво – це пиво зварене маленькими незалежними броварнями, в невеликих обсягах та, як правило, за авторськими рецептами. Для варіння крафтового пива використовуються лише натуральні компоненти найвищої якості: хміль, солод, вода, дріжджі. Не допускається економія сировини та жодного втручання в процес виробництва з метою його прискорення, все відбувається природним шляхом без часового обмеження. Головна мета – особливий смак для справжніх гурманів та його різноманітність, а тому це шлях постійних експериментів. Саме варіння пива дало поштовх розвитку крафтового виробництва в цілому.

Проте, крафт – це не лише про якість та смак. Крафт – це постійний пошук нового та унікального. Насамперед, це виробництво «що має свою філософію», а також втілення любові до своєї справи, та головне, поваги до самого себе і до споживача. На відміну від масового виробництва, крафтове – це виробництво «з душею», воно завжди має своє обличчя та пов'язане з конкретним майстром, який створив свій неповторний шедевр. У крафтовій крамниці можна особисто зустрітися з виробником, який прагне не просто створити щось ексклюзивне, а отримати задоволення від власноруч створеного продукту. «Чесно, смачно і з любов'ю», – так говорять про свої вироби самі крафтярі. По суті, крафтове виробництво в цілому сприяє розвитку культури виробництва та споживання.

Крафт – це високоякісна продукція в переваженій більшості місцевого виробництва. А це означає, що вона уособлює в собі історію, культуру та традиції певного регіону, громади чи родини зокрема, а звідти і всієї країни та нації в цілому. І саме це, робить таку продукцію особливою, надає їй значимості та ознаки приналежності до крафтової.

Особливість продукції крафтового виробництва полягає в відмінностях такої продукції від продукції масового виробництва. Основні відмінності крафтового продукту від продукції масового виробництва розкрито в таблиці 1.

Таблиця 1. Відмінності крафтового продукту від продукції масового виробництва

Крафтова продукція	Продукція масового виробництва
головне – це якість	насамперед – це кількість
ручна праця	механізована праця
значна затрата часу на виготовлення	не значна затрата часу на виготовлення
різноманітність смаку/неповторність кожної одиниці наявність «обличчя» кожної одиниці (виготовлена конкретним майстром)	стандартність смаку/стандартність кожної одиниці безликість
приналежність до певного регіону, його історії, культури та традицій	приналежність до бренду тієї чи іншої компанії
для справжніх гурманів та поціновувачів вишуканого і ексклюзивного	для широкого вжитку
висока ціна за високу якість	дешево і сердито

Джерело: узагальнено авторами.

Найголовніше у крафтовому виробництві – це якість, що обумовлює вищу ціну продукту. Безумовно, якість впливає і на кількість. Не можна швидко і власноруч виготовити багато якісної та ексклюзивної продукції. Однак, якість має як своє «обличчя», так і своїх поціновувачів. Таким чином, все що пов'язано з крафтом – це насамперед якість у всьому, починаючи з відбору сировини та технології виробництва, і закінчуючи обгорткою та подачею споживачу.

Отже, продукція крафтового виробництва – це ексклюзивна продукція високої якості локального виробництва, виготовлена власноруч окремо взятим крафтярем та у певній кількості. Під ексклюзивністю в даному визначенні слід розуміти те, що цей продукт є нестандартним, неповторним, він має свою історію, за кожним з них стоїть конкретний майстер, а отже є особливим, винятковим, єдиним у своєму роді. *Певна кількість – це та кількість, яку під силу виготовити власноруч окремо взятому крафтяру за визначений проміжок часу.*

Як правило, крафтовий продукт є локальним, і придбати його можна тільки безпосередньо у самого виробника, зазвичай за його місцем розташування. Це, певним чином, збільшує відстань між виробником та споживачами. Не кожного дня і не кожний бажаючий зможе потрапити до сімейного магазинчика, кафе, пекарні, майстерні або прямо на ферму, розташованих за сотні або тисячі кілометрів. Така можливість виникає або під час подорожей по країні або під час відвідування ярмарків, виставок, фестивалів, на яких представлена окрема крафтова продукція.

Отже, мало створити унікальний продукт, інформацію про нього необхідно донести до споживачів. Як же це можна зробити?

В інноваційно-інформаційному суспільстві передовим способом комунікації із споживачами є онлайн-продажі через вебсайт або сторінку у соціальних мережах. Однак, не дивлячись на стрімкий процес цифровізації в Україні, на практиці така можливість просування продукту на сьогодні є не у всіх дрібних виробників. Ще не кожен крафтовий виробник має у розпорядженні сучасні девайси та гаджети та володіє необхідними знаннями та навичками. Відтак існує потреба в інформаційній підтримці на місцевому, регіональному та державному рівнях у вигляді створення різних відкритих онлайн-платформ для крафтярів. Розміщуючи інформацію про себе та свою продукцію на такій платформі, крафтовий виробник має можливість виходу на споживача. А споживач має можливість не лише дізнатись про унікальну продукцію, а й познайомитись з культурою і традиціями певного регіону та поглибити знання з історії своєї країни.

Відмітимо, що сьогодні робота профільних асоціацій в галузі крафтового виробництва є хаотичною і роз'єднаною, працюють лише точкові бізнесові ініціативи та проекти окремих територіальних громад. Розглянемо детальніше деякі з них.

З метою підтримки малого та середнього аграрного бізнесу, популяризації локального продукту та розвитку сільських територій у грудні 2022 року Аграрне інтернет-видання AgroPortal.ua за підтримки Посольства Королівства Нідерландів в Україні запустило платформу «Неймовірна крафтова торбина» [14] для українських виробників крафтової продукції.

Спочатку AgroPortal.ua здійснює пошук нових облич серед крафтових виробників, потім відібрані продукти стають учасниками крафтової платформи, а історії їхнього виробництва публікують на сайті та в

соціальних мережах. Щоб розповісти про себе, крафтярам потрібно заповнити анкету на сайті (<https://agroportal.ua/proyekti/porovnuuyemo-neumovirnu-kraftovu-torbinu>), після чого з виробником зв'язується представник платформи для обговорення подальшої співпраці [15].

Станом на 6 березня 2023 року, крафтова торбина поєднала у собі продукти від 20 українських виробників. Серед них кооперативи, фермери та жителі українських сіл [15]. Свій продукт вони реалізують через Instagram, Facebook і навіть TikTok [16]. У вересні 2023 року дана платформа вже містила продукти від 29 українських виробників. Зокрема, до торбини входять: цукати з маленького неймовірного села на Дніпропетровщині; трояндовий лікер з неймовірного села Одещини; маринований перець від фермерки з Вінниччини; лавандовий сироп з полтавської екосадиби; ягідне вино з Галичини; криворізькі чипси з багату; малиновий джем з постраждалого від підриву Каховської ГЕС Нікопольського району; вишневий соус із черкаської квартири; крафтовий хліб з Бучі; кава з жолудів з харківського екопоселення «Озаріння»; калиновий чай із тернопільських ягід тощо [17].

Ще однією з платформ, яка збирає українських крафтових виробників і популяризує їхні локальні товари є торговельна платформа – «Це Крафт» [18], створена для підтримки маленьких компаній, які частіше живуть і працюють у невеликих і сільських громадах, та ремісників, які творять свої вироби як мистецтво і хобі. «Це Крафт» – соціальне підприємство, яке включає в себе не лише торгову онлайн-платформу, а й благодійний фонд, який надає консалтингову та фінансову підтримку виробникам. Проект готовий співпрацювати з виробниками різних товарних груп, а саме:

- харчові продукти та напої;
- вироби з натуральних матеріалів – сувеніри, аксесуари, прикраси, іграшки;
- предмети інтер'єру – авторські меблі, посуд, вази, предмети для декорування, авторський текстиль інше;

– товари категорії краса і здоров'я – в даній категорії товари мають бути на 55 і більше відсотків із сировини українського походження.

Крім представлення товарів і бренду крафтового виробника на сайті, «Це Крафт»: розповідає про них історію шляхом розміщення статей у блозі; робить пости та відео-огляди на своїх сторінках у інстаграм та фейсбук; організовує ярмарки та фестивалі; надає можливість отримати консультації з неймінгу, брендингу, упаковки, а також залучення грантової підтримки від донорів; надає можливість отримати безвідсотковий займ від БФ «Це Крафт» за програмою «Револьверний Фонд Це Крафт» (стартопа та підприємств-виробникам для масштабування діяльності).

Популяризація будь-яких товарів завжди потребує відповідального ставлення до споживача, а отже, це передбачає встановлення певних вимог до товарів, які рекламуються. Зокрема, вимоги які висуває «Це Крафт» до товарів є такими:

Екологічність і натуральність. Товари мають бути натуральні та корисні, а рецептури, технології та методи – максимально екологічними.

Упаковка. Товари повинні мати якісну упаковку за нормами: є описи складу, дата виробництва, умови і строки зберігання, вказана адреса виробничих потужностей (адреса виробництва).

Якість товарів та дизайну. Товари та упаковка мають бути якісними.

Варто зазначити, що платформа «Це Крафт» окрім того що надає певні можливості та підтримку для виробників крафтової продукції, своїм свідомим відношенням до екології спонукає до відповідального ставлення як до природи, так і до методів виробництва та споживання, що в свою чергу сприяє не лише культурному та економічному розвитку окремих крафтярів, але й досягненню цілей сталого розвитку економіки.

Як свідчить проведений нами аналіз, окрім вже названих платформ існують також інші топові платформи, на яких можна знайти крафтову продукцію від українських виробників (табл. 2).

Таблиця 2. Топові платформи крафтової продукції в мережі «Інтернет»

Назва	Сайт
Foody. Мета Foody – об'єднати тисячі крафтових виробників, фермерів, домашніх бізнесів по виробництву продуктів харчування	https://foody.ua
Культ. Культ – це про культове, крафтове та українське	https://kult.com.ua
Craft Market. Craft Market – це зручна платформа для поціновувачів здорового харчування для себе і своєї сім'ї. Це цікаві продукти з високою якістю та унікальним смаком. Це натуральне і свіже	https://craftmarket.shop
Товариство Крафту. Це платформа, де зібрані найкращі бренди фермерських та крафтових продуктів з усієї України	https://tovarystvo-kraftu.com
Серцевина – Вино. Культура. Натхнення	https://theheartofwine.com
Сирні мандри – розвиток культури виробництва й споживання фермерських, правдивих, ремісничих сирів в Україні	https://www.cheesemandry.com

Джерело: узагальнено авторами.

Виявлено, що перші місця серед крафтової продукції займають продукти та напої, зокрема сири, пиво та вино. Також серед найпопулярніших українських крафтових продуктів хліб, мед, варення, шоколад, чай, сиров'ялені продукти, сиродавлена олія та інші. Однак, поступово набирають обертів й інші напрямки виробництва крафтових виробів, а саме: одяг, посуд, меблі, косметичні засоби, сувеніри тощо.

Серед проектів в Україні, які мали суттєвий вплив на розвиток та просування як в цілому продукції українського виробництва, так і крафтової продукції, зокрема були виявлені наступні:

Made in Ukraine – кластер заснований журналісткою Юлею Савостіною у 2013 році, спрямований на збільшення популярності української продукції, визначних місць, подій і компаній та привернення до них уваги споживачів як усередині країни, так із-за кордону.

Svidomo Made – проект на підтримку малого та середнього бізнесу в Україні, націлений на популяризацією відповідального виробництва і споживання. Це проект Громадської спілки «Made in Ukraine» в партнерстві з Представництвом Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні, який тривав з листопада 2020 до жовтня 2021 року.

Vci.Svoi – мультибрендова платформа, що об'єднує велику кількість українських виробників різних напрямків.

На жаль, наразі поодинокими є випадки ініціатив від територіальних громад щодо популяризації крафтової продукції через місцеві виставки, ярмарки та інші заходи. На державному рівні узаконено лише виробництво крафтового алкоголю. Зокрема, Верховна Рада ухвалила закон, який допоможе легалізувати малих підприємців, що виробляють та продають крафтові спиртні напої та спиртві дистилати [19].

Висновки. Виявлено, що крафт – в переваженій більшості є локальним продуктом, тобто це високоякісна продукція місцевого виробництва. В той же час, крафтова продукція не є продукцією широкого вжитку. Така продукція не може бути дешевою, адже для її виготовлення використовується тільки найкраща сировина і йде досить багато часу. Оскільки вона виготовляється не великими партіями, це дозволяє ретельно контролювати якість на всіх етапах її створення. Споживачами крафтової продукції є справжні гурмани, поціновувачі всього ексклюзивного, люди які сповідують певну філософію і готові платити вищу ціну за високу якість.

Перспективним засобом популяризації та просування крафтової продукції є відповідні онлайн-платформи. Виконуючи посередницькі функції, вони мають стати по суті місцем прямого спілкування виробника та споживача. Яким би унікальним не був продукт, однак власне споживач диктує виробнику, що саме йому виробляти. Смаки і вподобання споживача визначають подальший розвиток крафтового виробництва, а тому діалог між виробником і споживачем є надзвичайно важливим.

Крафтове виробництво є особливо актуальним для малих підприємців та фермерів. Однак останні, як відомо, в умовах ринкової конкурентної боротьби потребують особливої державної підтримки, зокрема, від місцевих органів влади. Зважаючи на прив'язку до місцевості, виробництво крафтової продукції може бути одним із актуальних напрямків економічно-соціального розвитку тої чи іншої територіальної громади.

4 Список використаних джерел

1. Кульчицька А. Є., Царьова Т. О. Специфіка та тенденції розвитку ринку крафтової продукції в Україні. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2018. № 12. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/135985>
2. Калініченко Л. Л. Проблеми розвитку крафтової діяльності в Україні. *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. 2022. № 5(63). С. 26-33. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No5/26.pdf>
3. Семко Т., Іваніщева О. Аналіз сучасного стану крафтового виробництва сирів в Україні з елементами НАССР. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. 2019. No. 7. Vol. 4. P. 92-95. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/card.php?id=26205>
4. Івашенко О., Поліщук Г. Аналіз ринку крафтового йогурту. *Промисловість та крафт для HoReCa в туризмі: досвід, проблеми, інновації*: програма та матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 травня 2023 р., м. Київ). Київ: НУХТ, 2023. С. 185-187. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/40942/1/HoReCa%20106.pdf>
5. Паска М. З., Графська О. І., Кулик О. М. Сучасні аспекти формування крафтових продуктів у ресторанній справі. *International scientific and practical conference*. Prague, Czech Republic. September 25-26, 2020. pp. 76–80. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/64/1248/2849-1?inline=1>
6. Красноручський О. Брендинг та крафтові технології аграрних підприємств: стратегічний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2023. No 2. С. 19-24. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-3>
7. Кубрак О. В. Виробництво крафтової продукції як соціальна компонента розвитку гастрономічного туризму. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності*. 2020. С. 236-238. URL: <https://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/trends/article/download/975/945>
8. Колодяжна В. Маркетинговий аналіз вітчизняного ринку крафтової аграрної продукції. *Вісник ШНАУ*. Економіка і менеджмент. 2023. № 1(93). С. 22-27. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2023.1.5>

9. Колодяжна В. О. Теоретико-методичні основи дослідження крафтового виробництва аграрної продукції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 42. С. 177-182. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-42-31>
10. Беженар І. М. Можливості використання інтернет-маркетингу в діяльності сімейних ферм. *Аграрна економіка*. 2022. Т. 15. № 3-4. С. 66-74. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.03-04.066>
11. Головка О., Чорій М. Аналіз сутності сучасного крафтового виробництва Закарпаття. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності*. 2022. С. 9-14 URL: <https://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/trends/article/view/1307>
12. Ремесло. Матеріал з «Словник української мови» (Академічний тлумачний словник 1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/remeslo>
13. Майстерність. Матеріал з «Словник української мови» (Академічний тлумачний словник 1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/majsternistj>
14. Поповнюємо неймовірну крафтову торбину. URL: <https://agroportal.ua/proyekti/popovnyuemo-neymovirnu-kraftovu-torbinu>
15. В Україні шукають локальних виробників: як крафтовому бізнесу заявити про себе. URL: <https://fundament.media/в-україні-шукають-локальних-виробник/>
16. Неймовірна крафтова торбина. URL: <https://agroportal.ua/project/neymovirna-kraftova-korzina>
17. Смакуй українське. Історії 11 виробників з Неймовірної крафтової торбини. URL: <https://agroportal.ua/agrocheck/made-in-ukraine/smakuy-ukrajinske-istoriji-11-virobnikiv-z-neymovirnoji-kraftovoji-torbini>
18. Інтернет-магазин і благодійний фонд "Це крафт". URL: <https://itscraft.com.ua/mi-zasnovniki-platformi-pidpriemtsi-z-pivdennoi-ukraini/>
19. В Україні узаконили виробництво крафтового алкоголю. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3729277-v-ukraini-uzakonili-virobnictvo-kraftovogo-alkogolu.html>

4 References

1. Kulchytska, A. Ye. & Tsarova, T. O. (2018). Spetsyfika ta tendentsii rozvytku rynku kraftovoi produktsii v Ukraini [Specificity and trends of the development of the craft product market in Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia*, 12. Retrieved from <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/135985>
2. Kalinichenko, L. L. (2022). Problemy rozvytku kraftovoi diialnosti v Ukraini [Problems of craft activity development in Ukraine]. *Economics: time realities. Scientific journal*, 5(63), 26-33. Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No5/26.pdf> DOI: 10.15276/ETR.05.2022.3. DOI: 10.5281/zenodo.7492913.
3. Semko, T. & Ivanishcheva, O. (2019). Analiz suchasnoho stanu kraftovoho vyrobnytstva syriv v Ukraini z elementamy HACCP [Analysis of the current state of craft production of cheeses in Ukraine with elements of HACCP]. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*, 7(4), 92–95. Retrieved from <https://ir.vtei.edu.ua/card.php?id=26205>
4. Ivashchenko, O. & Polishchuk, G. (2023). Analiz rynku kraftovoho yohurtu [Market analysis of craft yogurt] (pp. 185-187). In *Promyslovist ta kraft dlia HoReCa v turyzmi: dosvid, problemy, innovatsii*. Kyiv: NUHT. Retrieved from <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/40942/1/HoReCa%20106.pdf>
5. Paska, M. Z., Hrafska, O. I. & Kulyk, O. M. (2020). Modern aspects of the formation of craft products in the restaurant business (pp. 76–80). In *International scientific and practical conference*. Prague, Czech Republic. Retrieved from <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/64/1248/2849-1?inline=1>
6. Krasnorutskyy, O. (2023). Brendynh ta kraftovi tekhnologii ahrarnykh pidpriemstv: stratehichni aspekt [Branding and craft technologies of agricultural enterprises: a strategic aspect]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 2, 19-24. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-3>
7. Kubrak, O. V. (2020). Vyrobnytstvo kraftovoi produktsii yak sotsialna komponenta rozvytku hastronomichnoho turyzmu [Production of craft products as a social component of the development of gastronomic tourism]. *Suchasni tendentsii rozvytku industrii hostynnosti*, 236-238. Retrieved from <https://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/trends/article/download/975/945>
8. Kolodiazna, V. (2023). Marketynhovyi analiz vitchyznianoho rynku kraftovoi ahranoi produktsii [Marketing analysis of the market of craft agricultural products]. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, 1(93), 22-27. DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2023.1.5>
9. Kolodiazna, V. O. (2022). Teoretyko-metodychni osnovy doslidzhennia kraftovoho vyrobnytstva ahranoi produktsii [Theoretical and methodological basis of the research of craft production of agrarian products]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 42, 177-182. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-42-31>
10. Bezhenar, I. M. (2022). Mozhlyvosti vykorystannia internet-marketynhu v diialnosti simeinykh ferm [Opportunities of using Internet marketing in the activities of family farms]. *Ahrarna ekonomika*, 3-4(15), 66-74. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2022.03-04.066>

11. Golovko, O. & Choriy, M. (2022). Analiz сутності сучасного kraftovoho vyrobnytstva Zakarpattia [Analysis of the essence of modern craft production in Transcarpathia]. *Suchasni tendentsii rozvytku industrii hostynnosti*, 9-14. Retrieved from <https://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/trends/article/view/1307>
12. Remeslo. Material z «Slovyk ukrainskoi movy» (Akademichnyi tлумachnyi slovyk 1970-1980) [Craft. Material from the Dictionary of the Ukrainian language (Academic explanatory dictionary 1970-1980)] (n.d.). Retrieved from <http://sum.in.ua/s/remeslo>
13. Maisternist. Material z «Slovyk ukrainskoi movy» (Akademichnyi tлумachnyi slovyk 1970-1980) [Skill. Material from the Dictionary of the Ukrainian Language (Academic Interpretive Dictionary 1970-1980)] (n.d.). Retrieved from <http://sum.in.ua/s/majsternistj>
14. Popovniuiemo neimovirnu kraftovu torbynu [We are replenishing an incredible craft bag] (2023). Retrieved from <https://agroportal.ua/projekti/popovnyuyemo-neymovirnu-kraftovu-torbinu>
15. V Ukraini shukaiut lokalnykh vyrobnykiv: yak kraftovomu biznesu zaiavyty pro sebe [In Ukraine, they are looking for local manufacturers: how craft businesses can make themselves known] (2023). Retrieved from <https://fundament.media/в-україні-шукають-локальних-виробник/>
16. Neimovirna kraftova torbyna [An incredible craft bag] (n.d.). Retrieved from <https://agroportal.ua/project/neymovirna-kraftova-korzina>
17. Smakui ukrainske. Istorii 11 vyrobnykiv z Neimovirnoi kraftovoii torbyny [Taste Ukrainian. Stories of 11 producers from the Incredible craft bag] (2023). Retrieved from <https://agroportal.ua/agrocheck/made-in-ukraine/smakuy-ukrajinske-istoriji-11-virobnikiv-z-neymovirnoji-kraftovoji-torbini>
18. Internet-mahazyn i blahodiinyi fond "Tse kraft" [Online store and charity foundation "This Craft"] (2020). Retrieved from <https://itscraft.com.ua/mi-zasnovniki-platformi-pidpriemtsi-z-pivdennoi-ukraini/>
19. V Ukraini uzakonyly vyrobnytstvo kraftovoho alkoholiu [The production of craft alcohol has been legalized in Ukraine] (2023). Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3729277-v-ukraini-uzakonili-virobnictvo-kraftovogo-alkogolu.html>